

стати його власником. Встановлення залежності між операцією фінансового лізингу та терміном, упродовж якого амортизується 60 відсотків вартості об'єкта лізингу, знижує можливість суб'єктів лізингових відносин самостійно визначати термін дії договору лізингу. Але якщо в об'єкта лізингу залишкова вартість на момент закінчення договору лізингу є менша за 75 відсотків його первісної вартості, цей об'єкт не можна передати у фінансовий лізинг. Аналогічно об'єкти фінансового лізингу, вилучені лізингодавцями у неплатоспроможних лізингоодержувачів із залишковою вартістю, меншою за 75 відсотків їхньої первісної вартості, не можуть бути повторно передані у фінансовий лізинг.

Результатом обмеженого доступу вітчизняних лізингових компаній до дешевих фінансових ресурсів є висока вартість лізингових послуг. У результаті малі і середні підприємства майже не використовують переваги лізингу.

Успішному формуванню лізингових відносин в Україні перешкоджає незадовільний розмір стартового капіталу лізингових компаній, недостатня фінансова стійкість лізингодавців, слабкий розвиток інфраструктури ринку, нестабільна економічна ситуація в країні, незацікавленість банків у довгостроковому кредитуванні лізингових угод, відсутність стимулів та необізнаність суб'єктів господарювання у застосуванні лізингу, залежність вітчизняного лізингового ринку від імпорту, слабка державна підтримка, відсутність податкових пільг, обмеженість довгострокових фінансових ресурсів та їх висока вартість.

Шляхи вдосконалення механізмів здійснення операцій лізингу:

- узгодити вітчизняне законодавство із міжнародними нормами з питань функціонування ринку лізингу;
- скасувати економічно невиправдані терміни користування предметом лізингу, які залежать від строку користування об'єкта лізингу, терміну та норми його амортизації;
- надати право лізингодавцю вимагати повернення майна, переданого в лізинг, якщо лізингоодержувач не виконав умови договору лізингу. Лізингоодержувач у разі невиконання умов договору лізингу зобов'язаний відшкодувати збитки;
- зобов'язати лізингодавця повернути лізингоодержувачу витрати, пов'язані з поліпшенням та усуненням недоліків предмета договору лізингу;
- забезпечити лізингодавцю можливості для проведення перевірки умов використання та утримання предмета лізингу;

– розширити можливості лізингових відносин через укладення договорів сублізингу, що активізує підприємницьку ініціативу суб'єктів господарювання;

– надати лізингодавцю податкові пільги при купівлі вітчизняного обладнання;

– впроваджувати державні програми розвитку використання лізингу як джерела оновлення основних фондів;

– знизити вартість кредитів, що забезпечить ефективність лізингових операцій.

Висновки

Ринок лізингових послуг у країнах із розвинутою ринковою економікою набув значного поширення і є прогресивним засобом інвестування економіки. Реальної ефективності лізингу можна досягти лише за умови вигідного лізингового механізму для всіх учасників. Дослідження діяльності лізингових компаній показало, що лізинг є достатньо дієвим механізмом на шляху технічного забезпечення та модернізації реального сектору економіки України. В Україні ринок лізингових послуг ще не набув значного поширення і потребує передусім законодавчого врегулювання. Незважаючи на цілий ряд проблем, вітчизняний ринок лізингових послуг розвивається, накопичує досвід і позитивно впливає на інноваційно-інвестиційну діяльність в цілому.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України / Закон України №436-IV від 16.01.2003 [поточна редакція – від 24.07.2014, підстава 1508–18] [Електрон. ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/436-15
2. Закон України «Про оренду державного та комунального майна» №2269-XII від 10.04.92 [поточна редакція – від 26.09.2013, підстава 411–18] [Електрон. ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/2269-12
3. Закон України «Про фінансовий лізинг» №723/97-ВР від 16.12.97 [поточна редакція – від 16.01.2004, підстава 1381–15] [Електрон. ресурс] – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/723/97-вр
4. Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців». Офіційний сайт / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.uul.com.ua/stat/>
5. Герасимович А.М. Лізингові операції: сутність, механізм проведення, оподаткування, облік, аналіз / А.М. Герасимович, І.А. Герасимович, Н.А. Морозова–Герасимович // *Фінанси, облік і аудит*. – 2009. – Вип. 13. – С. 184–197.

А.В. ЦИГАНЮК,

к.е.н., с.н.с., завідувач відділу регіональної політики,

Науково-дослідний економічний інститут Мінекономрозвитку і торгівлі України

Сучасні аспекти організації формування інвестиційних ресурсів аграрних підприємств

У статті досліджуються актуальні питання формування джерел інвестиційних ресурсів аграрних підприємств. При цьому особливу увагу приділено специфіці функцій фінансових капіталовкладень, що обумовлена техніко-економічними особливостями сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, залучення інвестицій, розвиток АПК, випуск продукції, державне регулювання, інвестиційний клімат.

Современные аспекты организации формирования инвестиционных ресурсов аграрных предприятий

В статье исследуются актуальные вопросы формирования источников инвестиционных ресурсов аграрных предприятий. При этом особое внимание уделено специфике функций финансовых капиталовложений, обусловленной технико-экономическими особенностями сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: агропромышленный комплекс, привлечение инвестиций, развитие АПК, выпуск продукции, государственное регулирование, инвестиционный климат.

A.V. TSYHANYUK,

PhD in Economics, senior research fellow, Head of Department of Regional Policy Scientific and Research Economic Institute,

Modern aspects forming of investment resources of agricultural enterprises

This article deals with current issues that form the source of investment resources for agricultural enterprises. Particular attention is paid to the specifics of the functions of financial capital, which due to technical and economic characteristics of agricultural production.

Keywords: agriculture, investments, development of agriculture, output, government regulation, the investment climate.

Постановка проблеми. При всій різноманітності моделей, відомих світовій практиці, ринкова економіка являє собою соціально орієнтоване господарство, що доповнюється державним регулюванням. Величезну роль як у структурі ринкових відносин, так і в їх управлінні з боку держави відіграють інвестиційні ресурси, що є невід'ємною частиною ринку і одночасно важливим інструментом державної політики.

Фінансові інвестиції являють сукупність об'єктивно обумовлених економічних відносин, що мають розподільчий характер, грошову форму виразу та матеріалізуються в доходах і нагромадженнях, які надходять в розпорядження суб'єктів господарювання та держави для розширеного відтворення, матеріального стимулювання працюючих, задоволення соціальних та інших потреб суспільства.

Аналіз досліджень та публікацій. Треба сказати, що стосовно функцій фінансів у сучасних економістів немає єдиної думки. Так, професор А.М. Поддєрьогін класифікує їх таким чином:

- формування фінансових ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності;
- розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, для виконання своїх фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, суб'єктами господарювання;
- контроль за формуванням та використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення.

У працях М.М. Александрової та С.О. Маслової функції фінансів представлені дещо інакше [1]:

- забезпечують розподіл ВВП і фінансові потреби юридичних і фізичних осіб та держави;
- забезпечують кругообіг фінансових ресурсів і тим самим безперервність відтворення виробництва;
- здійснюють перерозподіл первинних і вторинних доходів між галузями, регіонами, соціальними верствами населення, окремими юридичними і фізичними особами;
- впливають на інтереси суб'єктів розподільчих відносин і регулюють різні напрями соціально-економічного розвитку;
- відіграють провідну роль у системі економічних методів управління економікою країни;

- утворюють систему фінансових показників, які відіграють роль індикаторів стану і розвитку економічної та соціальної сфер суспільства;

- забезпечують всеохоплюючий контроль між суб'єктами обмінно-розподільчих відносин за формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Наявність дискусії про функції галузевих фінансів свідчить про суттєву необхідність подальшого дослідження даного питання.

Метою статті є дослідження актуальних питань організації формування інвестиційних ресурсів аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. В аграрній сфері є своя специфіка функцій фінансових капіталовкладень, обумовлена техніко-економічними особливостями сільськогосподарського виробництва.

Фінанси сільського господарства визначаються як об'єктивно діючі грошові економічні відносини, пов'язані з розподілом та перерозподілом сукупного суспільного продукту і національного доходу, утворенням централізованих і децентралізованих грошових фондів для розвитку аграрного сектора з метою отримання максимального розміру прибутку.

У сільському господарстві головним засобом виробництва є земля, яка не амортизується а, отже, не бере участі у формуванні собівартості продукції. В той же час різний рівень природної родючості і місце розташування сприяють утворенню у товаровиробників диференційованого доходу (ренти).

У складі основних виробничих фондів значне місце займає продуктивна і робоча худоба, відтворення якої здійснюється безпосередньо в самій галузі шляхом вирощування молодняку. По продуктивній худобі амортизація не нараховується, її вартість не переноситься на собівартість продукції, але по робочій худобі вона нараховується.

Істотною специфікою даної галузі народного господарства є самовідтворення. Значна частина отриманої продукції не реалізується на сторону, а залишається в господарстві як молодняк, корми, насіння, гной. Тому вона не входить до складу товарної продукції та не приймає грошову форму, а бере участь у внутрішньогосподарському обороті.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Природний процес вирощування тварин і рослин визначає особливості кругообігу засобів сільськогосподарських товаровиробників; його порівняльну сповільненість, поступове наростання витрат, вивільнення засобів з кругообігу одно-разово, тобто в періоди виходу та реалізації продукції.

Вище перераховані чинники призводять до специфічних форм організації фінансових інвестицій господарюючих суб'єктів. Протягом року в останніх утворюється сезонний розрив між термінами здійснення витрат і отримання доходів. У зв'язку з цим товаровиробники повинні мати значні суми оборотних засобів, проте не за рахунок власних джерел, оскільки це недоцільно; засоби не будуть використовуватись постійно у зв'язку із сезонністю виробництва і потрібно буде повернення великої суми власних ресурсів. З урахуванням вищесказаного мінімальні запаси, витрати і засоби в розрахунках формуються за рахунок власних джерел, а окрім цього – позикових, тому в сільському господарстві банківські кредити мають більше значення, ніж в інших галузях.

В Україні склалася парадоксальна ситуація на ринку кредитів, де основними клієнтами банківських установ є торговельні організації – 39,9% (див. рис.), які не створюють безпосередньо національний дохід.

Позиція ставлення банківських установ до сільськогосподарських товаровиробників відображає ставлення держави до аграрної галузі в цілому.

Проте аграрний сектор економіки виконує невластиву йому соціальну функцію держави щодо забезпечення населення дешевими продуктами харчування, виступає кредитором для інших галузей в цілому (одне робоче місце в сільському господарстві дає роботу десяти працівникам у суміжних галузях).

Залежність аграрної сфери виробництва від природних явищ викликає необхідність створення на підприємстві натуральних та грошових страхових і резервних фондів на випадок неврожаю, поєнві, засухи та інших стихійних лих. Через особливості живих організмів та рослин усі види робіт і терміни їх виконання носять обов'язковий характер, оскільки зволікання в будь-якому випадку викликає великі втрати і збитки. Тому важливе значення для результатів діяльності має повне забезпечення товаровиробника відповідними матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами.

Враховуючи, що виробничий цикл у галузі триває багато місяців (у рослинництві до 9–12), фінансові результати ді-

яльності визначаються тільки за підсумками року. Відповідно до цього відбувається розподіл прибутку, а також утворення фондів.

Для успішної роботи підприємству будь-якої організаційно-правової форми необхідний постійний потік грошей, або, як говорять економісти, фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси – це грошові доходи і надходження, що знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для виконання зобов'язань, а також здійснення витрат по розширеному відтворенню та економічному стимулюванню працюючих. Вони є матеріальними носіями фінансових відносин і використовуються у фондовій (фонд оплати праці, розвитку виробництва, матеріального заохочення та ін.) і нефондовій (виконання платіжних зобов'язань перед бюджетом і банками) формах.

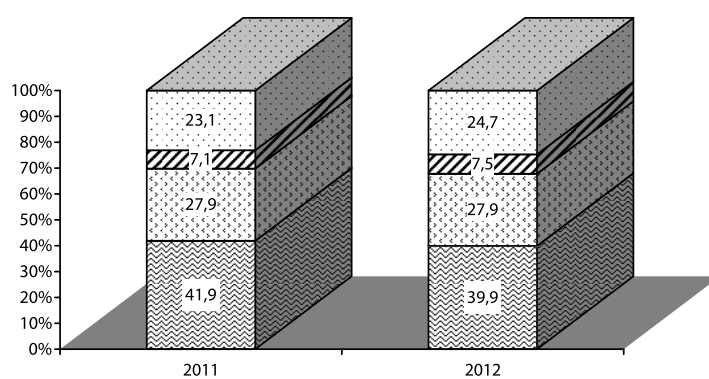
Формування фінансових інвестицій здійснюється за рахунок власних і притвірених до них засобів, їх мобілізації на фінансовому ринку і надходження грошей від банківської системи в порядку перерозподілу. Їх первинне формування відбувається в момент створення підприємства, коли утворюється статутний фонд (капітал). Його джерелами залежно від організаційно-правових форм господарювання виступають: акціонерний капітал, пайові внески, галузеві фінансові ресурси (при збереженні галузевих структур), довгостроковий кредит, бюджетні кошти.

При створенні підприємства статутний капітал є джерелом формування основних фондів і оборотних засобів у розмірах, необхідних для ведення нормальної діяльності, вкладається в придбання ліцензій, патентів, ноу-хау, використання яких є важливим чинником формування доходу.

Таким чином, первинний капітал інвестується у виробництво, де створюється вартість, що виражається ціною продукції, яка після реалізації приймає грошову форму (виручка) і надходить на поточний рахунок господарюючого суб'єкта.

Виручка – це ще не дохід, але джерело відшкодування витрачених на виробництво засобів та формування грошових фондів і фінансових резервів. У результаті використання виручки з неї виділяються якісно різні складові частини створеної вартості: ПДВ, фонди відшкодування та оплати праці, прибуток.

Матеріальні витрати, знос основних виробничих фондів, заробітна плата працівників, деякі платежі до бюджету, частина відсотків за кредит складають витрати, що приймають форму

Торговля Промисловість Сільське господарство Інші галузі економіки

Структура вимог банків за кредитами суб'єктам господарювання (за окремими видами економічної діяльності)

собівартості. До одержання виручки ці витрати фінансуються за рахунок авансованих оборотних засобів товаровиробників. Після реалізації продукції оборотні засоби відновлюються, а понесені витрати відшкодовуються. Мета інвестування засобів у виробництво полягає в отриманні прибутку.

Прибуток і амортизаційні відрахування відносяться до власних фінансових ресурсів, якими товаровиробник розпоряджається самостійно (окрім прибутку, що підлягає перерахуванню до бюджету). Оптиміальне використання вказаних ресурсів за цільовим призначенням дозволяє вести господарську діяльність на розширеній основі. Призначення амортизаційних відрахувань – забезпечувати просте відтворення основних виробничих фондів і нематеріальних активів. Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства, – багатоцільове джерело фінансування. Основні напрями його використання можна визначити як нагромадження і споживання (пропорції розподілу показують перспективи розвитку господарюючого суб'єкта).

Крім вказаного, на основі повернення товаровиробники залучають позикові фінансові ресурси: короткострокові та довгострокові кредити банків, засоби інших підприємств, облігаційні позики.

Велике значення для успішної господарської діяльності має структура джерел формування ресурсів. У теперішній час для багатьох суб'єктів одним з основних джерел є не прибуток у складі виручки, не інші власні та прирівняні до них засоби, а кредит – банківський та комерційний. Аграрії, по суті, працюють у борг і на розрахунки по ньому.

Нині сільське господарство за показниками збитковості відноситься до порівняно благополучних галузей національної економіки. У 2011 році за всіма видами економічної діяльності прибуток отримали 59% підприємств, і на 1 грн. збитків було отримано 1,35 грн. прибутків. У сільському господарстві з прибутком закінчили рік 70% підприємств, а на 1 грн. збитків було отримано 4,60 грн. прибутків [2]. Але це «благополуччя» значною мірою ілюзорне і пояснюється низькою ресурсозабезпеченістю галузі і дешевизною аграрної продукції.

Аналізуючи рівень збитковості, слід враховувати, що показники збитковості господарств і продукції істотно різняться. Діє ефект концентрації виробництва, що забезпечує великим підприємствам більшу рентабельність. Тобто рівень збитковості точніше визначається не часткою збиткових господарств, а питомою вагою продукції, проданої зі збитками.

В умовах постійного браку фінансових ресурсів для розрахунків по реалізації продукції та отриманню іншої дебіторської заборгованості з контрагентів багато підприємств вимушено перейти до емісійних методів нарощування (збереження) власного капіталу. Мається на увазі нічим не забезпечена емісія акцій (поза всякими реальними надіями на виплату дивідендів), емісія боргових зобов'язань у вигляді облігацій та векселів, а також прийом до платежу на раху-

нок покриття дебіторської заборгованості векселів, випущених іншими господарюючими суб'єктами.

Своєю чергою, велика питома вага залучених засобів ускладнює фінансову діяльність товаровиробників додатковими витратами на сплату високих відсотків за кредитами комерційних банків, дивідендів по акціях та облігаціях, а також знижує ліквідність балансу.

Висновки

Використання фінансових ресурсів здійснюється господарюючими суб'єктами по багатьох напрямках, головними з яких є:

- платежі органам фінансово-банківської системи, обумовлені виконанням фінансових зобов'язань (до них відносяться податкові платежі до бюджету, сплата відсотків банкам за користування кредитами, погашення взятих раніше позик, страхові платежі);
- інвестування власних засобів в капітальні витрати (реінвестування), пов'язане з розширенням виробництва і технічним його оновленням, переходом на нові, прогресивні технології;
- інвестування фінансових ресурсів в цінні папери, придбані на ринку (наприклад, акції та облігації інших товаровиробників, зазвичай тісно пов'язаних постачаннями з даним підприємством), в державні позики;
- утворення грошових фондів заохочувального та соціального характеру;
- благодійність, спонсорство.

На закінчення слід зазначити, що загальними для підприємств будь-якої організаційно-правової форми власності і господарювання є: наявність основних і оборотних засобів, землі; виробництво та реалізація продукції (виконання робіт і послуг); отримання прибутку і його розподіл, зокрема платежі до бюджету відповідно до встановленого порядку; використання короткострокових та довгострокових кредитів; отримання бюджетних асигнувань.

Список використаних джерел

1. Гроші. Фінанси. Кредит.: М.М. Александрова, С.О. Маслова. – Навч.-метод. посіб. – К.: ЦУЛ, 2002. – 336 с.
2. Сільське господарство України 2011 р.: стат. зб. – К., 2012. – С. 56–60.
3. Кобута І.В. Регулювання сільського господарства в рамках світової організації торгівлі, Проект аграрної політики АМР США/ПРООН // www.wto.inform.org.ua.
4. Міністерство аграрної політики та продовольства України – офіційний сайт [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.kiev.ua/node/1666>
5. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки: монографія / [О.В. Шубравська, Л.В. Молдаван, Б.Й. Пасхвер та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 496 с.: табл., рис.